

INFORMATION

2006-09-13

HS

Till Svensk Scenkonsts medlemmar

Översänder härmed Svensk Scenkonsts yttrande i [Orkesterutredningen SOU 2006:34](#) - Den professionella orkestermusiken i Sverige.

Med vänlig hälsning
SVENSK SCENKONST

Till
Utbildnings- och kulturdepartementet
Kulturenheten
103 33 STOCKHOLM

Sänds även per e-post till:
registrator@educult.ministry.se

Stockholm den 16 augusti 2006

Yttrande över SOU 2006:34 – Den professionella orkestermusiken i Sverige

Svensk Scenkonst, som inbjudits till att lämna synpunkter på den rubricerade utredningen, får härmed framföra följande.

Inledning

Svensk Scenkonst ser naturligtvis positivt på att orkesterfrågorna nu hamnar i fokus genom den föreliggande utredningen. Den orkesterverksamhet våra medlemmar bedriver förtjänar att uppmärksammas, då de tillsammans och var för sig har, och tar, ett stort ansvar för att tillgodose en betydande del av musiklivets behov. Såsom utredningen pekar på är orkesterverksamheten en nationell angelägenhet och det är därför positivt att utredaren betonar vikten av att bevara alla befintliga orkestrar och professionella musiker. Svensk Scenkonst instämmer i denna bedömning.

Arbetstidsuttaget och musikerrollen

Svensk Scenkonst välkomnar den diskussion som nu pågår avseende de svenska orkestrarnas arbetstidsuttag. Svensk Scenkonst instämmer i utredningens bedömning att det vid flertalet svenska orkestrar finns möjlighet att ta ut mer arbetstid av de anställda musikerna. Detta är dock svårt att åstadkomma inom ramen för nuvarande avtal. Parterna har redan inlett samtal som förberedelse till kommande förhandlingar härom.

Det regelverk som idag råder inom orkesterområdet begränsar starkt möjligheten att använda den kompetens som våra orkestermusiker besitter. Behovet av bland annat ändrade arbetstidsregler och mer flexibla regler om musikers arbetsskyldighet är därför stort.

Vi lever i ett samhälle under omvandling där våra svenska orkestrar tydligare måste integreras in i förändringsprocesser. För att kunna presentera ett musikaliskt utbud av största variation, måste exempelvis våra musiker kunna omgrupperas i olika musikaliska kombinationer på ett mer flexibelt sätt. Medverkan i kammarmusikkonstellationer och i specialensembler, exempelvis för nutida konstmusik, bör vara en del av en institutions-musikers tjänstgöring såväl inom den egna institutionen som i övriga offentliga samhällsfunktioner, som exempelvis utbildningsväsendet. Det senare skulle starkt kunna öka orkestrarnas förankring i samhället och på sikt medverka till att nya grupper blir intresserade av att ta del av orkestrarnas verksamhet.

Svensk Scenkonst har förhoppning om att tillsammans med våra motparter kunna modernisera och anpassa de befintliga kollektivavtalen så att de bättre omhändertar de skiftande krav omvärlden ställer på orkestrarna och deras verksamhet. Erfarenhetsmässigt kommer den typen av utvecklingsarbete ofta i konflikt med invanda, etablerade fackliga intressen varför förändringsprocesser av detta slag tenderar att gå långsamt och innebära påfrestningar för såväl arbetsledning som övriga anställda. Glädjande nog finns det dock tecken som tyder på att man på många håll i branschen är medveten om att man måste ändra gamla regler och traditioner för att inte förhindra en utveckling som är nödvändig för orkestrarnas långsiktiga överlevnad.

I detta sammanhang, då arbetstidsuttag och musikerrollen i allmänhet berörs, vill Svensk Scenkonst samtidigt understryka att man måste visa respekt för

musikerarbetets särskilda förutsättningar och krav. Häri ingår behovet av kompetensutveckling liksom utrymme för de individuella förberedelser som krävs inför varje produktion. Detta är särskilt viktigt att beakta då kravet på en större repertoarbredd blir allt starkare. Det är inte möjligt att utan vidare jämföra musikernas och orkestrarnas arbetssituation med den som gäller för andra verksamheter och yrkesroller.

Repertoar

Utredningen efterlyser en större variation av den repertoar som spelas i våra svenska konserthus. Svensk Scenkonst delar i och för sig utredningens åsikt att möjligheterna till ökad repertoarbredd är stora. Detta torde inte i första hand inte vara en specifikt svensk företeelse utan vara ett förhållande som känns igen i många andra delar av världen. När detta är sagt måste dock också framhållas att när en statlig utredning som i detta fall ger sig in i detaljerade resonemang om repertoarprofil och repertoarsammansättning hos självständiga kulturinstitutioner kommer man farligt nära den gräns som tidigare kännetecknat förhållande mellan en kulturinstitution och dess uppdragsgivare. Dessa ska, brukar det sägas, befinna sig på armlängds avstånd från varandra så att inte den konstnärliga frihet och självständighet som är grunden för all konstnärlig verksamhet träds för när. Svensk Scenkonst anser därför att staten bör avstå från att genom Kulturrådet eller på annat sätt utöva ett direkt inflytande över repertoarfrågor.

Svensk Scenkonst anser att våra svenska orkestrar har ett uppdrag att utgöra en länk mellan vår historia och vår samtid. Det är därför naturligt att en stor del i repertoarvalet speglar det stora musikerarv som finns att hämta från tidigare århundraden. I en situation där orkestrarna i allt högre grad är beroende av biljettförsäljning och andra egenintäkter är det naturligtvis också av stor betydelse att skapa en repertoar som kan finna avsättning hos en publik. För publiken okända verk kan därvid få stå tillbaka för vad som brukar betecknas som standardverk.

Detta till trots anser dock Svensk Scenkonst att ett tydligare fokus bör läggas på den musik som skrivs idag. Svensk Scenkonst anser att de medel som idag avsatts för våra orkesterinstitutioner i form av kompositionsbidrag från Statens Kulturråd bör förstärkas.

En bredare repertoar förstärker, som ovan sagts, även behovet av flexibla arbetstidsavtal. En större flexibilitet avseende våra musikers tjänstgöring ger ökade möjligheter att framföra till exempel barockmusik med mindre orkesterstyrka samtidigt som andra delar av orkesterns musiker presenterar musik av annan karaktär. En större musikalisk mångfald skapas därmed som ger väsentligt bättre förutsättningar att presentera musik från skilda epoker.

Svensk Scenkonst anser avslutningsvis att det inte går att peka ut en gemensam lösning giltig för alla orkestrar. Stor respekt måste alltid visas de lokala förutsättningar som råder i olika delar av vårt land liksom behovet av olika konstnärliga profileringar. Varje institution måste stå fri och obunden ur ett konstnärligt perspektiv.

Musik och jämställdhet

Svensk Scenkonst anser att genusfrågan är, och ska vara, en prioriterad fråga. Vi känner ett ansvar för att aktivt bidra till ökad jämställdhet och en förändrad attityd till genusfrågan, vilket har yttrat sig bland annat genom ett nyligen genomfört ledarskaps- och mentorprogram för kvinnor som Svensk Scenkonst tillsammans med Teaterförbundet - fackförbundet för scen och media – har varit initiativtagare till.

Svensk Scenkonst ska självklart även arbeta för att båda könen ska vara representerade till minst 40 procent vardera inom de kategorier där det finns 40 procent av vardera könet att tillgå, exempelvis musiker, solister, programrådsrepresentanter och ledning.

När det gäller fördelningen mellan kvinnor och män bland dirigenter samt fördelningen mellan svenska och utländska dirigenter har orkestrarna ett ansvar att engagera och vidareutveckla svenska dirigenter, såväl kvinnor som män. Ännu så länge finns dock bara ett fåtal kvinnliga dirigenter, såväl svenska som utländska.

Beträffande tonsättare är det naturligt att en övervägande del av de framförda verken är komponerade av män, då det historiskt sett är en total dominans av manliga tonsättare. Svensk Scenkonst anser inte desto mindre att det är av största vikt att aktivt arbeta för att åstadkomma en förändring av vår samtid och framtid. Historien kommer att skrivas om med en ökad medvetenhet om

jämställdhet och med fler kvinnliga tonsättare som förebilder. Det kan med tillfredsställelse konstateras att några av de intressantaste och mest framgångsrika svenska tonsättarna som är verksamma idag är kvinnor.

Statistik

I utredningen förekommer det löpande hänvisningar till statistiska uppgifter. Utredaren har belyst bland annat den publika relationen genom just statistik. På grundval av den redovisade statistiken dras sedan långtgående slutsatser avseende såväl publiktillströmningen som andra i utredningen förekommande förhållanden.

Den statistik som utredningen har använt sig av och lagt till grund för sin bedömning och sina slutsatser är emellertid inte tillräckligt tillförlitlig för detta ändamål. Statistiken är framtagen utifrån det material som landets orkesterinstitutioner löpande rapporterar in till Kulturrådet. Det bör noteras att Kulturrådet självt vid upprepade tillfällen framhållit att rådets statistik är så bristfällig att den måste användas med stor försiktighet.

Svensk Scenkonst ser därför en stor risk i att utan ytterligare analys lägga dessa inrapporterade siffror till grund för jämförande statistik, eftersom felkällorna uppenbarligen är många. Svensk Scenkonst vill belysa detta med ett relevant exempel: Vid ett första påseende tycks den publika bilden vara något som lämpar sig synnerligen väl för att åskådliggöras genom statistisk. Såsom utredning påpekat ger dessa siffror bland annat vid handen att de fem statligt stödda symfoniorkestrarna har haft en publikminskning på närmare 40 procent mellan åren 1998 – 2003. Vad utredningen inte tagit hänsyn till, och vad som inte heller syns i statistiken, är att denna minskning nästan uteslutande kan förklaras av att Göteborgs Symfoniker år 1998 genomförde en folkparksturné som det året drog upp antalet besökande med ca 150 000 personer (vilket motsvarar ca 30 procent av det årets totala publik vid samtliga fem statligt stödda orkestrar). Någon liknande turné genomfördes inte under de efterföljande åren, vilket ledde till det siffermässiga resultat som utredningen väljer att lyfta fram som bevis på att dessa orkestrar nästan har halverat sin publik under den aktuella tidsperioden. Det bör även noteras att antalet konsertbesök behandlades i den ekonomiska analys av Sveriges symfoniorkestrar, ”En del av världen”, som år 2005 genomfördes på bland annat Svensk Scenkonsts initiativ. Utifrån de i den undersökningen gällande

beräkningskriterierna har antalet besökare mellan åren 1999 och 2004 minskat med knappt fem procent (En del av världen, sidan 24), en siffra som de berörda orkestrarna utifrån den goda bild de har om sin verksamhet också ser som rimlig.

Svensk Scenkonst är medveten om att statistiska metoder kan ha en alldeles avgörande roll för att mäta diverse förhållanden i syfte att utveckla och förbättra. Statistik som metod bör dock användas varsamt när insamling och analys av det underliggande materialet är förenat med en så pass stor osäkerhet som i den föreliggande utredningens fall.

Länsmusik

Utredningen lägger i olika avseenden stor tonvikt på länsmusiken och de länsmusikanknutna orkestrarna. En glädjande slutsats som utredningen drar är att alla de i utredningen apostroferade orkestrarna utgör en viktig del av en nationell resurs. Något förslag om nedskärning eller begränsning av orkesterverksamheten läggs inte, utan snarare vill utredaren stärka förutsättningarna för de mindre orkestrarnas existens. Avseende musikernas arbetsvillkor framhålls t.o.m. länsmusikorkestrarnas arbetssätt som ett föredöme som även de större orkestrarna skulle kunna hämta erfarenheter ifrån. Svensk Scenkonst instämmer i denna bedömning och hälsar också med tillfredsställelse att utredningen med sina förslag vill trygga de mindre orkestrarnas fortsatta existens.

Utredningen föreslår på sidan 116 och framåt att samtliga orkestrar som idag har sin verksamhet inom ramen för länsmusikuppdraget ska omfattas av det nya orkesteruppdraget, medan det nya länsmusikuppdraget bör ha ”en rent främjande roll”. Detta innebär att de länsmusikpengar som idag används till orkesterverksamhet ska omdefinieras till orkesterbidrag. När detta är gjort, ska det statliga länsmusikbidraget i förekommande fall minskas så att det inte uppgår till mer än 50 procent av det totala samhällsstödet. De pengar som härvid frigörs ska användas till att förstärka de fria professionella större ensemblerna/mindre orkestrarna. Svensk Scenkonst vill i detta sammanhang framhålla att det fria musiklivet inte självklart vinner på en överföring av pengar från länsmusiken, eftersom länsmusiken utgör en stor arbetsmarknad för frilansare, såväl avseende enskilda musiker som ensembler/mindre orkestrar.

Länsmusiken drabbades 1997-1998 av en 20-procentig bidragsminskning och sedan dess har Kulturrådet regelmässigt undanhållit en stor del av – ofta hela – pris- och löneuppräknningen. Man har också aviserat att länsmusikbidraget framöver ska minskas för att bekosta nya satsningar bland annat inom dansområdet.

Svensk Scenkonst finner det utomordentligt anmärkningsvärt att orkesterutredningen nu på detta lättvindiga sätt föreslår en i många fall drastisk neddragning av statsbidraget utan att en ordentlig genomlysning av länsmusiken gjorts och utan någon som helst konsekvensanalys. Ska några förändringar göras av länsmusikens uppgifter och resurser måste en minst lika genomgripande analys göras av denna verksamhet som utredningen gjort av orkesterverksamheten.

Skatt på resor och traktamente

Utredningen påpekar i förbigående att orkestrarna utanför storstadsområdena – i likhet med andra aktörer på scenkonstområdet – drabbas hårt av förmånsbeskattningen av resor och traktamenten. Effekterna av denna beskattning blir bland annat att frilansande musikers möjlighet till arbete försvåras, vilket i sin tur verkar menligt på det som utredningen lyfter fram som en prioriterad fråga, nämligen att orkestermusiken får en vid spridning över hela vårt land.

Svensk Scenkonst kan inte nog betona vikten av att statsmakterna hittar en lösning på detta för scenkonsten stora problem som särskilt drabbar verksamheter som ligger långt från storstäderna och som i andra sammanhang brukar anses ha hög kulturpolitisk prioritet.

Kulturrådets utökade roll

Utredningen föreslår ett betydligt utökat ansvar för Kulturrådet i framtiden. På orkestersidan ska rådet enligt förslaget ansvara för att besluta vilka orkestrar som ska ingå i bidragssystemet, fastställa bidragsnivåer, föra dialog med huvudmännen samt följa upp verksamheterna. Kulturrådet ska vidare arbeta fram nya riktlinjer för länsmusikverksamheten, samt – efter förhandlingar

med huvudmännen – omfördela pengar från länsmusiken till kompletterande insatser inom musiklivet. Svensk Scenkonst konstaterar med tillfredsställelse att Kulturrådet numera fattar beslut om bidrag till orkestrar efter dialog med de lokala huvudmännen. Det slutliga beslutet om vilka orkestrar som ska ingå i bidragssystemet bör dock även i framtiden fattas av regeringen i enlighet med vad som gäller för scenkonstområdet i övrigt.

Man kan konstatera att dessa nya arbetsuppgifter kommer att ställa stora krav på Kulturrådet, såväl personellt som kompetensmässigt.

Svensk Scenkonst ser det som sannolikt att det utökade ansvar Kulturrådet ges genom utredningens förslag endast kan omhändertas genom en förstärkning av Kulturrådet. Svensk Scenkonst förutsätter att en sådan förstärkning inte på något sätt kommer att påverka de befintliga resurser till vilka utredaren haft att förhålla sig och som idag går till den klingande verksamheten.

Svensk Scenkonst

Sture Carlsson
Förbundsdirektör

Henrik Stålpets
Förbundsjurist